

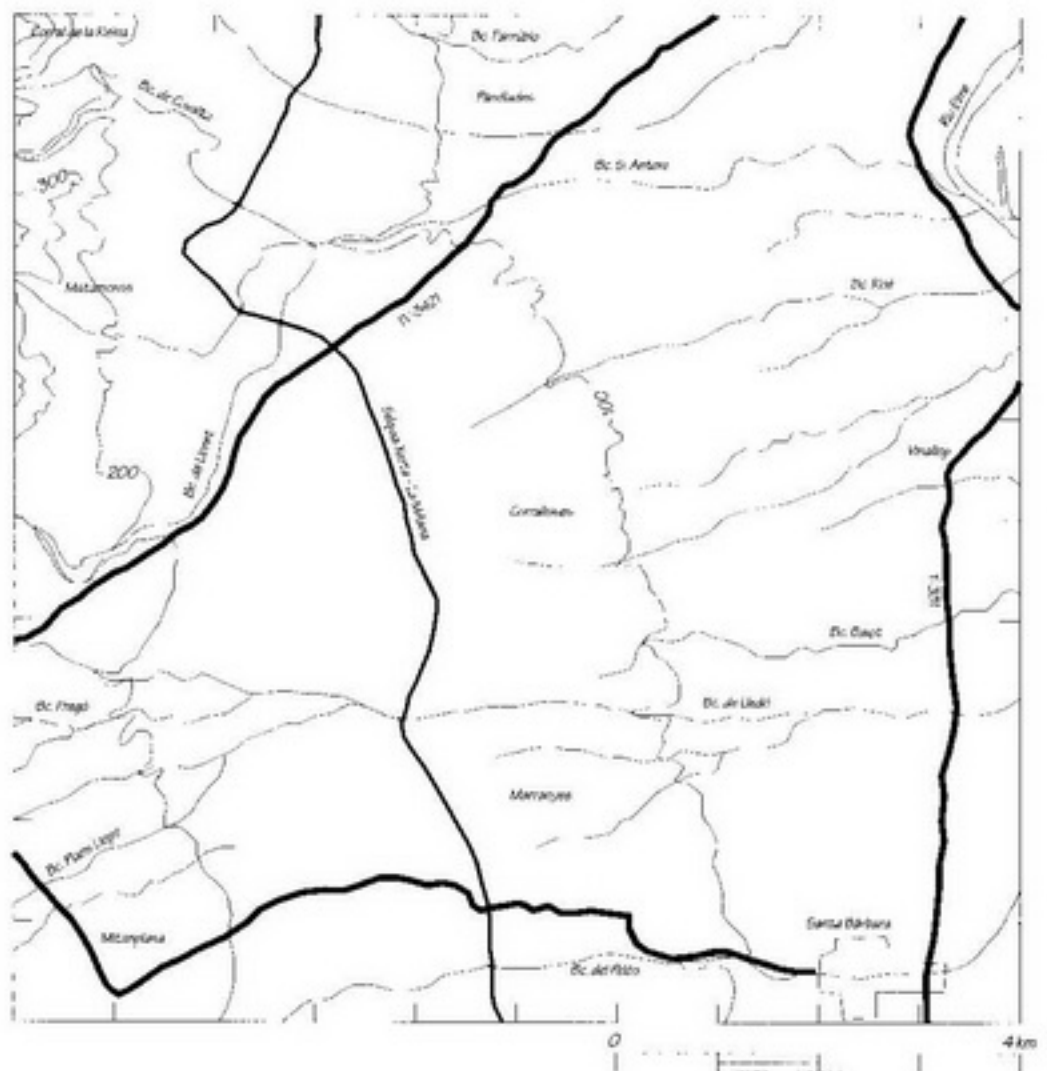
Catàleg florístic del territori: UTM 31T BF81 Santa Bàrbara

Ferran Royo Pla

La Secció de Ciències Biològiques de l'Institut d'Estudis Catalans va iniciar l'any 1986 el projecte ORCA, destinat a elaborar una sèrie de catàlegs florístics d'àmbit local de tots els Països Catalans. Després d'una dotzena de catàlegs publicats, l'any entrant es publicarà *Plantes vasculares del quadrat UTM 31T BF81 Santa Bàrbara*, que correspon al territori que es delimita en el mapa que hi ha més avall. Els autors d'est catàleg som Àlvar Arasa, Lluís de Torres i Ferran Royo. L'article que aquí es publica és una presentació del treball fet i un avançament d'algunes de les dades més significatives.

SITUACIÓ GEOGRÀFICA

Estos catàlegs agafen el nom de l'indret geogràfic més remarcable, en est cas el nostre poble. No es tracta d'una obra que abrace tot el terme municipal sinó d'una quadrícula 10 x 10 km (100 km²), on Santa Bàrbara es troba al vèrtex sud-est; les Refoies es troben al sud-oest; Matamoros, a la falda del Port, al nord-oest; i, finalment, l'illa de Blanquet o horta de Sant Llàtzer, al nord-est.

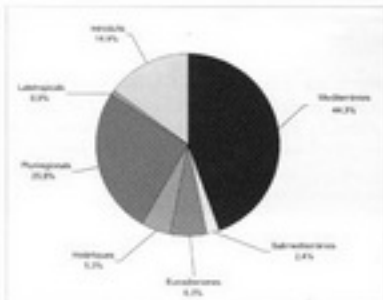

Mapa topogràfic i toponímic de l'àrea d'estudi. [AAT]

FLORA

La flora representada pertany en un 44,3% a l'element mediterrani i submediterrani, percentatge pràcticament idèntic al de la *Flora del massís del Port*, de Lluís de Torres (44,4%); i comparat amb el de la *Flora i vegetació de la serra de Montsià*, de Josep Focadell (54,8%), és clarament inferior. En relació a la resta d'elements fisiogràfics, n'hi ha un nombre clarament inferior a conseqüència de l'abundància de tàxons introduïts.

Espècies fisiogràfiques (181)

El nombre total d'espècies de plantes que viuen d'una manera natural, entre les que han sigut trobades pels autors del treball i les facilitades per Rafel Balada, és de 919. Bona part de les plantes són considerades centroeuropees, i viuen a l'ombra de la falda del Port, als barrancs fonsos com el de Sant Antoni, o a l'Ebre; per contra, a les finques treballades i a la vora del riu hi viuen naturalitzades un gran nombre d'espècies exòtiques, sobretot americanes. Tanmateix, la major part del territori està dominada per plantes de vocació mediterrània, que són les majoritàries. La transformació dels terrenys que abasta el quadrat d'estudi ha sigut tan intensa que de la vegetació originària, en bona part carrascars, no en queda més d'una dotzena d'exemplars, absolutament dispersos.

VEGETACIÓ

La vegetació forestal que hauria d'haver a la major part del territori d'estudi seria una combinació de tres comunitats:

- la màquia de margalló o palma i coscoll,
- el carrascat,
- l'alzinar litoral.

L'ordre d'abundància relativa de les tres seria el mateix en què han sigut esmentades. La presència d'una o altra comunitat no vindria tan relacionada pel clima com pel sòl. La presència del *taperot* o *caliche* (crosta calcària superficial) a bona part de l'àrea fa pràcticament inviable l'establiment d'una coberta forestal remarcable. Segurament que la menys representada de les comunitats, l'alzinar litoral, s'estendria només en els sòls més profunds pròxims a l'Ebre; la màquia ho faria d'una manera preeminent pel Pla de la Galera; i el carrascat ocuparia els contraforts del massís del Port.

La roureda seca mediterrània ocuparia una àrea quasi insignificant, a partir de la costa 400, a l'ombra del Port, i excepcionalment hauria pogut ocupar els fondals dels barrancs.

La vegetació actual, però, s'allunya molt de l'esmentat fins ara, ja que pràcticament tot el quadrat es troba sotmès, encara avui, a una profunda transformació antròpica per l'activitat agrícola. Tanmateix, al sector NW la pressió ha minvat fins a fer-se quasi imperceptible i han anat desapareixent-ne la silvicultura, la ramaderia i l'agricultura; això ha permès que les brodes de romer i cepell i els coscollars siguin substituïts progressivament i respectiva pels propis coscollars i un incipient carrascat.

A la resta del territori la pressió humana no tan sols no ha disminuït, sinó que ha augmentat amb la transformació en regadiu de la dècada dels noranta. La realitat actual és que trobem un grapat de comunitats arvenses (cultius) i ruderals (vores de camins, solars abandonats, etc.) més o menys banals i que ocupen més del 80% del territori.

Tota la vegetació esmentada fins ara presenta dues limitacions fonamentals: la poca molle (poca profunditat de sòl) i la imprevisibilitat de les pluges; a excepció del sector NE del territori, on la situació és completament inversa, la vegetació de ribera hauria ocupat vastes àrees a banda i banda de l'Ebre, fins a topat amb les terrasses fluvials que dibuïen la plana d'inundació. Esta vegetació avui només ocupa una estreta franja, en franca recuperació, a les ribes del riu. Les comunitats que s'hi farien són l'alberoda, les salardes, els serollars, les jonqueres i els codolars fluvials.

Cal només fer notar la comunitat dels barrancs, el baladrat, que en el país estudiat té pràcticament el seu límit nord.

CONCLUSIONS I.. "SALVEM LO RIU"

Esta faena que ha durat uns quaranta anys de treball de camp va ser proposada per Ferran Royo a Lluís de Torres, autor de la *Flora del massís del Port*, el qual amb un "ja m'has embolicat" s'hi va avenir. Més tard vam demanar a Àlvar Arasa que ens donés un cop de mà en l'elaboració dels gràfics sobre topografia, geologia, vegetació, etc., i que realitzés els textos sobre situació, relleu, clima, etc. La col·laboració ha sigut tan fructífera que arran d'això s'ha decidit constituir el Grup de Recerca Científica Terres de l'Ebre, entitat ja registrada legalment.

Hem après a estimar una mica més est país, absolutament escapat pel negoci que alguns volen fer prostituint la terra, venent a sa mare, com ha dit no fa gaire Gerard Vergés.

També hem entès que hi ha coses que no tenen preu: per exemple, a l'únic vern o mostera boada, preció arbre de ribera, que malviu a les aigües cada vegada més salades de l'Ebre i que ja no pot tindre fills, a ell ningú li ha demanat l'opinió. No serem un país civilitzat, ni tan sols mereixerem anomenar-nos humans, fins que no entenguem que la natura és un pebete als nostres fills, no una herència dels nostres pares.

D'una sola cosa podem estar segurs: el pas del temps col·locatà cadascú on li coorespon i jartjarà d'una manera implacable. Però, potser no; qui sap si són ells els que tenen raó i cal vendre-ho tot (la terra, l'aigua, la gent i a Déu i a sa mare) i, parafitejant Espriu, fotre el camp ben lluny, cap a unes terres més riques i més cultes, nord enllà fora d'esta pell de beu arnada i cada dia més erma. De fet això ja fa molts anys que passa i ningú es basqueja el més mínim.

Per què sempre són els poetes els que acaben tocant de peus a terra?

Troballera a Montmoron, la punta més alta del territori estudiat. (1991)

Una zona objecte d'estudi, amb el Pla de la Galera al mig. (1937)

La Port (banda nord-oest). (1937)

Baixa el barranc. (1937)

Un "quatre lites", testimoni de la inconsciència humana, al barranc de Llobí. (1937)

La cactacea més grossa del territori, al barranc de Llobí. (1937)

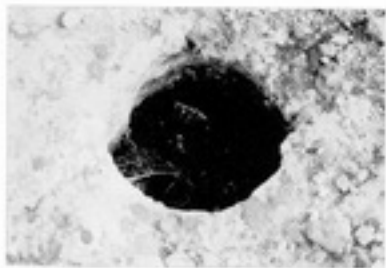
Tall al barranc de Sant Antoni. (1937)

Basses al barri de Sant Antoni. (1917)

El Barri de Lledó, amb la mar a l'altura actual. (1917)

Sija oberta al Pla de les Sijes: més de 2000 anys i hi aneguen. (1917)

Desapareix la finca del Sany, la millor finca d'oliveres del terme de Santa Bàrbara. (1917)

La "mossà" de la Plana pel clèric. (1917)

Una caseta totina pocs anys enrere a la vora de l'Ebre. Tal vegada era un cenyal promonitòri del que era havia de rindeure. (1937)

L'Ebre a la punta nord-est del territori. Imatge presa des de l'antic illa de Blangues. (1937)

Lluis de Torres contemplar una "encana" de delphinium. (1937)

Lluis de Torca a la vora del riu. (1937)

La tubo o cua de gat hi aquí una de les localitzacions més septentrional que es coneixen. (1937)

La melic de Verma a barretes, una planta comuna gènere comest. (1937)

Cresta de gall, planta raríssima, relativament abundant per les zones de Santa Bàrbara. (192)

Flore de faveira damunt d'un anfollet, al Centre Cultural de Santa Bàrbara. (193)

Ginepro a, impròpiament, conillès (Qui no el ha vist mai?). (194)

Cuscull escapat de cubis. (195)

Encalpren, popularment dit "anquetiv", a l'illa de Blanquet. (192)

Boga, a una bassa del heron de Llobi. (193)

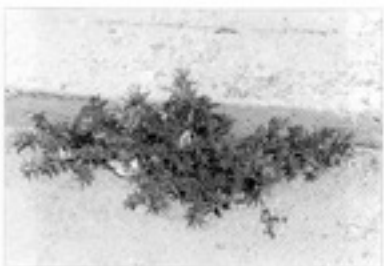
La garofla del diable o garofla de mar, en flor. Esta planta es feta servir per encastinar puntes de fletxa. (194)

Frut de la planta anterior. (195)

L'abellera, l'espècie més freqüent del territori. (1987)

La flor del dia, una planta molt estimada per les planures, freqüent dels costats. (1987)

Miragü de jardí o aràstija, una americana gens rara. (1987)

Tipera, als salons dels barrancs pròxims a l'Ebre. En tipera són un ingredient de molts plats en altres contrades mediterrànies. (1987)

Narcís dels una cuneta de Vinallup. (1987)

El bot de Torre a Santa Bàrbara, fent entrar el cuques de la botànica a un grup d'interessats. (1987)